

КОНСТИТУЦИЯ на Република България

от 18.05.1971 г.

ГЛАВА I ОБЩЕСТВЕНО-ПОЛИТИЧЕСКО УСТРОЙСТВО

Член 1

(Изм. - ДВ, бр. 6 от 1990 г., бр. 29 от 1990 г., бр. 94 от 1990 г.)

Република България е демократична, парламентарна и правова държава.

Член 2

(1) (Изм. - ДВ, бр. 94 от 1990 г.) В Република България цялата власт произтича от народа и принадлежи на народа.

(2) Народът осъществява властта чрез свободно избрани представителни органи - Народно събрание и народни съвети - или непосредствено.

Член 3

(1) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Държавата служи на народа, като:

защитава неговите интереси и завоевания;

създава условия за общественоеикономическото развитие на страната, за непрекъснато подобряване благосъстоянието, образованието и здравеопазването на народа, както и за всестранното развитие на науката и културата;

осигурява свободното развитие на човека, гарантира правата му и закриля неговото достойнство;

организира защитата на националната независимост, държавния суверенитет и териториалната цялост на страната;

развива и укрепва дружбата, сътрудничеството и взаимопомощта със Съюза на съветските социалистически републики и другите социалистически и съюзнически страни;

води политика на мир и разбирателство с всички страни и народи.

(2) При изпълнение на своите задачи държавата все по-широко се опира на обществените организации.

Член 4

(1) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Главните насоки в развитието на държавата са: постоянно разширяване на демокрацията и развитие на местното самоуправление;

усъвършенствуване на организацията и дейността на държавните органи;

засилване на народния контрол върху работата на държавните органи.

(2) (Отм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.)

Член 5

(Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.)

Основни принципи, върху които се изгражда и действа политическата система на обществото, са: народният суверенитет, единството и неделимостта на нацията и държавата, демократизмът, политическият плюрализъм, хуманизмът, законността и разделението на законодателната, изпълнителната и съдебната власт.

Член 6

(1) Представителните органи се избират въз основа на всеобщо, равно и пряко изборително право с тайно гласуване.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Срокът на пълномощията на Народното събрание и на народните съвети е 4 години.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г., бр. 94 от 1990 г.) Избиратели и избираеми са всички граждани на Република България, навършили осемнадесет годишна възраст, без разлика на пол, народност, раса, вероизповедание, образование, занятие, служебно или обществено положение и имотно състояние с изключение на поставените под запрещение.

(4) Редът за избиране на представителните органи се определя със закон.

Член 7

(1) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Народните представители и съветниците са отговорни и се отчитат пред своите избиратели.

(2) (Отм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.).

Член 8

(1) (Изм. - ДВ, бр. 94 от 1990 г.) Република България се управлява точно според Конституцията и законите на страната.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Строгото спазване на Конституцията и законите е основно задължение на всички държавни органи, длъжностни лица, стопанските и обществените организации и на гражданите.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Укрепването на законността и предотвратяването на престъпленията и правонарушенията е задължение на държавата, стопанските и обществените организации и гражданите.

Член 9

(1) Правата, свободите и задълженията, предвидени в Конституцията, се упражняват и изпълняват въз основа на самата нея, освен ако тя предвижда, че условията и редът за тяхното осъществяване се определят от закона.

(2) Правата и свободите не могат да се упражняват във вреда на обществения интерес.

Член 10

(1) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Обществените организации обединяват различните слоеве от населението, изразяват и защитават техните специфични интереси и работят за издигането на гражданската им съзнателност.

(2) (Отм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.).

(3) (Отм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.).

Член 11

(Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г., бр. 94 от 1990 г.)

Официален език в Република България е българският език.

Член 12

(Изм. - ДВ, бр. 94 от 1990 г.)

Република България принадлежи към световната социалистическа общност, което е едно от главните условия за нейната независимост и всестранно развитие.

ГЛАВА II ОБЩЕСТВЕНО-ИКОНОМИЧЕСКО УСТРОЙСТВО

Член 13

(Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.)

(1) (Изм. - ДВ, бр. 94 от 1990 г.) Икономическата система на Република България се основава на всички видове собственост, на свободната стопанска инициатива и

конкуренция и е насочена към увеличаване на благосъстоянието на гражданите и обществото.

(2) Държавата чрез законите осигурява справедливо преразпределение на обществения продукт.

Член 14

(Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.)

(1) (Изм. - ДВ, бр. 94 от 1990 г.) Собствеността в Република България е: държавна, общинска, кооперативна, собственост на обществени организации, на други юридически лица, частна и лична собственост на граждани и смесена.

(2) Видовете собственост по предходната алинея се ползват с еднаква закрила от закона и с равни възможности за развитие.

Член 15

(1) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Държавната собственост съставлява единен фонд.

(2) (Отм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.).

Член 16

(Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.)

(1) Подземните богатства, естествените източници на енергия, ядрената енергия, железопътният транспорт, пощите, телеграфите, телефоните, радиото, телевизията, както и горите, водите и пътищата с национално значение са само държавна собственост.

(2) Общинска собственост са намиращите се на землището на общината гори, естествени пасища, кариерни находища, водоизточници и пътища извън посочените в предходната алинея, както и други обекти, определени със закон.

Член 17

(1) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Държавата осъществява правото си на собственост, като образува стопански и други организации и участва в смесени предприятия, на които предоставя имоти за стопанисване и управление, както и чрез дейността на тези организации при осъществяването на предоставените им или придобити права.

(2) (Доп. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Държавата може да предоставя на кооперативни и обществени организации на други юридически лица и на граждани право на ползуване върху определени държавни имоти.

(3) (Доп. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Ползуването на горите, пасищата, водите и кариерните находища от кооперативни организации, други юридически лица и от граждани се урежда със закон.

Член 18

Държавните стопански организации осъществяват дейността си съобразно с принципите на стопанската сметка.

Член 19

(1) Кооперативната собственост принадлежи на колективи трудещи се, обединени доброволно за задружно извършване на стопанска дейност, на кооперативни съюзи и на междукооперативни организации.

(2) Правото на кооперативна собственост се упражнява в интерес на обществото и на кооператорите.

Член 20

(1) Собствеността на обществените организации служи за постигане на техните цели, включително и за осъществяване на предоставените им дейности от държавни органи, както и за задоволяване на обществените интереси.

(2) Обществените организации могат да извършват стопанска дейност в съответствие с техните цели в разрешените от закона случаи.

Член 21

(1) (Изм. и доп. - ДВ, бр. 29 от 1990 г., изм., бр. 94 от 1990 г.) Гражданите на Република България имат право на собственост върху имоти и вещи за задоволяване на своите и на семействата си потребности и за осъществяване на стопанска дейност.

(2) (Отм., предишна ал. 3, изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) За задоволяване на жилищните, здравните и културните потребности на гражданите или за осъществяването от тях стопанска дейност държавата или общинските народни съвети могат да отстъпват право на строеж или на собственост върху държавни, съответно общински земи и имоти и да осигуряват предоставянето на кредити по определен от закона ред.

(3) (Предишна ал. 4, изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Държавата закриля придобитата с труд и по друг законен начин собственост, включително и спестяванията.

(4) (Предишна ал. 5, изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Правото на собственост може да бъде обременявано или ограничавано само със закон или със съгласие на собственика.

(6) (Отм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.).

Член 22

(Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.)

(1) Стопанската дейност се основава върху: равнопоставеност на всички участници в нея, тяхната свободна инициатива, конкуренция, държавното регулиране и участие в международното сътрудничество.

(2) Държавата регулира стопанската дейност с икономически средства, предвидени със закон.

(3) Правото на собственост и другите имуществени права не могат да се упражняват във вреда на обществения интерес.

(4) Не се допуска монополизирането на стопанската дейност, нелоялната конкуренция и нарушаването на правата на потребителите. Тези въпроси се уреждат със закон.

(5) Държавата осигурява закрила и подпомагане на социално слабите при условия и ред, определени със закон.

Член 23

(1) Държавата насърчава кооперациите и техните съюзи и подпомага дейността им.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Държавата оказва всестранны подкрепа на всички селскостопански производители независимо от вида на собствеността и начина на стопанисване.

Член 24

Колективите на трудещите се участвуват непосредствено и чрез избрани от тях органи в ръководството на стопанската дейност.

Член 25

(Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.)

Гражданите и юридическите лица могат да упражняват всякаква стопанска дейност освен забранената със закон.

Член 26

(1) Авторските права върху произведения на науката, литературата и изкуството, както и правата на изобретателите и рационализаторите се закрилят от държавата.

(2) Държавата, кооперативните и обществените организации създават условия за разгръщане на творческата дейност и за използване творбите на авторите, изобретателите и рационализаторите за икономическото и културното развитие на обществото.

(3) Авторите, изобретателите и рационализаторите не могат да използват правата си в противоречие с обществения интерес.

Член 27

Правото на наследяване се признава и гарантира.

Член 28

(Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.)

(1) Държавата може да отчуждава и да ограничава правото на собственост само за особено важни държавни нужди, които не могат да бъдат задоволявани по друг начин. Редът и условията за отчуждаване се определят със закон.

(2) Отчуждаването може да стане само след предварително предоставяне на равностойно обезщетение. Собственикът може да оспори пред съда основанието за отчуждаването, вида и размера на обезщетението.

Член 29

(1) Със закон може да се установи изключително право на държавата да упражнява отделни видове стопанска дейност.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Българската народна банка е независим емисионен институт на държавата, който се отчита пред Народното събрание. Устройството и дейността на Българската народна банка се уреждат с отделен закон.

Член 30

(1) Земята като основно природно богатство и средство за производство се пази и използва по най-полезен за обществото начин.

(2) (Отм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.).

(3) Предназначението на обработваемите селскостопански земи, пасища и гори може да се изменя по установен от закона ред.

Член 31

Защитата и опазването на природата и природните богатства, на водата, въздуха и почвата, както и на културните паметници е задължение на държавните органи и предприятия, кооперациите и обществените организации и дълг на всеки гражданин.

Член 32

(Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.)

(1) Трудът е основен общественоеикономически фактор.

(2) Закрилата на труда се урежда със закон.

(3) Държавата се грижи за повишаване квалификацията и за преквалификацията на гражданите, както и за усъвършенствуване на техния производствен опит.

Член 33

(1) Държавата създава необходимите условия за развитие на науката и техниката с цел да се осигурява научно управление на обществото, научно-технически прогрес и всестранен растеж на икономиката и на културата.

(2) Внедряването на постиженията на науката и техниката във всички области на обществения живот е задължение на държавните органи, стопанските и други обществени организации и на всички граждани.

ГЛАВА III ОСНОВНИ ПРАВА И ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА ГРАЖДАНИТЕ

Член 34

Българско гражданство се придобива и загубва по реда, установен от закона.

Член 35

(1) (Изм. - ДВ, бр. 94 от 1990 г.) Всички граждани на Република България са равни пред законите.

(2) Не се допускат никакви привилегии или ограничения в правата, основани на народност, произход, религия, пол, раса, образование и обществено и материално положение.

(3) Държавата осигурява равенството на гражданите, като създава условия и възможности за упражняване на техните права и за изпълняване на техните задължения.

(4) Всяко проповядване на ненавист или унижаване на човека поради расова, национална или религиозна принадлежност се забранява и наказва.

Член 36

(Изм. - ДВ, бр. 94 от 1990 г.)

Жената и мъжът в Република България имат равни права.

Член 37

Жената-майка се ползува с особена закрила и грижи на държавата, на стопанските и обществените организации, като ѝ се осигуряват отпуск преди и след раждане при запазване на трудовото ѝ възнаграждение, безплатна акушерска и медицинска помощ, родилни домове, облекчаване на труда ѝ, разширяване мрежата на детските заведения, на предприятията за комунални и битови услуги и за обществено хранене.

Член 38

(1) Бракът и семейството са под закрилата на държавата.

(2) Законен е само гражданският брак.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Съпрузите имат равни права и задължения в брака и семейството. Родителите имат право и са длъжни да се грижат за отглеждането на своите деца и за тяхното възпитание.

(4) Децата, родени извън брака, имат еднакви права с родените от брака.

Член 39

(1) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Възпитанието на младежта е задължение на цялото общество.

(2) Семейството, училището, държавните органи и обществените организации полагат особени грижи за интелектуалното, нравственото, естетическото, културното и физическото развитие на младежта, за нейното трудово възпитание и политехническо образование.

(3) Младежта се ползува с особена закрила.

Член 40

(1) Гражданите имат право на труд.

(2) Всеки гражданин има право свободно да си избира професия.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Държавата осигурява правото на труд, като развива обществено-икономическата система.

Член 41

(1) Трудът се възнаграждава в зависимост от неговото количество и качество.

(2) Трудещите се имат право на безопасни и здравословни условия на труда, което се осигурява чрез внедряване на постиженията на науката и техниката.

Член 42

(1) Гражданите имат право на почивка.

(2) Това право се осигурява чрез намаляване на работното време, без да се намалява трудовото възнаграждение и да се накърняват други трудови права, чрез ежегоден платен отпуск и чрез широка мрежа почивни домове, клубове, народни читалища, домове на културата и други места за отдих и култура.

Член 43

(Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.)

(1) Гражданите имат право на осигуряване при болест, бременност, майчинство,

отглеждане на дете, злополука, инвалидност, безработица, старост и смърт, както и на подпомагане в установените от закона случаи.

(2) Това право се осъществява чрез задължително и доброволно обществено осигуряване и отделяне на необходимите средства от бюджета.

(3) Осигурителите и осигурените участвуват в управлението на общественото осигуряване.

Член 44

Малолетните, непълнолетните, нетрудоспособните и старците, които нямат близки или са останали без грижи на близките си, се намират под особена закрила на държавата и обществото.

Член 45

(1) Гражданите имат право на безплатно образование във всички видове и степени учебни заведения при определени от закона условия.

(2) Учебните заведения са държавни.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Образованието се основава на постиженията на съвременната наука.

(4) Основното образование е задължително.

(5) Държавата създава условия за осъществяване на всеобщо средно образование.

(6) Държавата насърчава образованието, подобрява всестранно условията за работа на учебните заведения, отпуска стипендии и поощрява учащите се, проявили особени дарования.

(7) Гражданите от небългарски произход освен задължително изучаване на българския език имат право да изучават и своя език.

Член 46

(1) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Творчеството в областта на науката, изкуството и културата служи на народа.

(2) Държавата полага особени грижи за развитието на науката, изкуството и културата, като създава висши учебни заведения, научноизследователски учреждения, книгоиздателства, библиотеки, музеи, художествени галерии, театри, кина, радио и телевизия.

Член 47

(1) Държавата полага всестранни грижи за здравето на народа, като организира лечебно-профилактични и други здравни заведения и служби.

(2) Държавата и обществените организации разпространяват здравна просвета и култура сред народа и насърчават развитието на физическата култура и туризма.

(3) Всеки гражданин има право на безплатна медицинска помощ.

(4) Държавата и обществените организации полагат особени грижи за здравето на децата и юношите.

Член 48

(1) Гарантират се свободата и неприкосновеността на личността.

(2) Никой не може да бъде задържан повече от двадесет и четири часа без решение на съда или прокурора.

Член 49

Жилището е неприкосновено. Без съгласието на обитателя никой не може да влиза в жилището или помещенията му, нито да върши там претърсване освен в случаите и при условията, предвидени в закона.

Член 50

Всеки гражданин има право на защита срещу незаконно вмешателство в личния му и семеен живот и посегателство върху неговата чест и добро име.

Член 51

Тайната на кореспонденцията, на телефонните разговори и на далекосъобщенията е неприкосновена освен при мобилизация, военно положение или при разрешение на съда или прокурора.

Член 52

- (1) Гражданите могат да образуват организации с политически, професионални, културни, художествени, научни, религиозни, спортни и други нестопански цели.
- (2) (Нова - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Политическите партии са основна форма за свободно сдружаване на гражданите за участие в политическия живот.
- (3) (Предишна ал. 2 - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) За съвместна стопанска дейност гражданите могат да се обединяват в кооперации.
- (4) (Предишна ал. 3, изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Забраняват се организации, чиято дейност е насочена срещу суверенитета, териториалната цялост на страната и единството на нацията, към разпалване на расова, национална, етническа или религиозна вражда, към нарушаване на правата и свободите на гражданите, както и организации, които проповядват фашистка идеология или се стремят да постигнат целите си чрез насилие.
- (5) (Предишна ал. 4 - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Обществените организации и кооперациите могат да образуват съюзи или други обединения.

Член 53

- (1) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) На гражданите се осигурява свобода на съвестта и на изповеданията. Те могат по свой избор да изповядват или възприемат религия и да извършват религиозни обреди и ритуали, както и да водят религиозна или атеистична пропаганда.
- (2) Църквата е отделена от държавата.
- (3) Правното положение, въпросите за материалната издръжка и правото на вътрешно устройство и самоуправление на различните верски общности се уреждат със закон.
- (4) Забранява се злоупотребяването с църквата и религията за политически цели, както и образуването на политически организации на верска основа.
- (5) Религията не може да бъде основание за отказ да се изпълняват задълженията, възложени от Конституцията или от законите.

Член 54

- (1) (Доп. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Гражданите имат свобода на словото, печата, събранията, митингите и манифестациите. Те могат свободно да изразяват и разпространяват своето мнение по въпроси от политически, икономически, социален, културен и религиозен характер чрез слово, печат и по друг начин, както и да се информират при свободен избор на източниците на информация. Цензура не се допуска.
- (2) Тези свободи се осигуряват, като на гражданите се предоставят необходимите материални условия за това.

Член 55

Гражданите имат право на молби, жалби и предложения. Това право се осъществява по реда, установен от закона.

Член 56

- (1) Държавата отговаря за вредите, причинени от незаконни актове или незаконни служебни действия на нейните органи и длъжностни лица.
- (2) Всеки гражданин има право да иска даването ѝ под съд на длъжностни лица за престъпления, извършени при изпълнение на службата им.
- (3) Гражданите имат право съобразно условия, установени от закона, на обезщетение от длъжностните лица за причинените им вреди от незаконно изпълнение на службата им.

Член 57

(Изм. - ДВ, бр. 94 от 1990 г.)

Българските граждани в чужбина се ползват от закрилата на Република България и са длъжни да изпълняват задълженията си към нея.

Член 58

Гражданите са длъжни точно и добросъвестно да спазват и изпълняват Конституцията и законите на страната.

Член 59

(1) Всеки работоспособен гражданин е длъжен да се занимава с общественополезен труд съобразно със своите способности и квалификация.

(2) Изпълнението на трудовите задължения е въпрос на чест за всеки член на социалистическото общество.

Член 60

(Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.)

Гражданите са длъжни да пазят всички видове собственост като икономическа основа за развитието на страната, благоденствието на народа и свободата на личността.

Член 61

(1) Защитата на Отечеството е върховен дълг и въпрос на чест за всеки гражданин.

(2) Измяната и предателството към Отечеството са най-тежки престъпления към народа. Те се наказват с всичката строгост на закона.

Член 62

Военната служба е задължителна за всички граждани съгласно закона.

Член 63

(1) Всеки гражданин е длъжен да съдействува за запазването и укрепването на мира.

(2) Подстрекателството и пропагандирането на война като тежки престъпления против мира и човечеството се забраняват и наказват от закона.

Член 64

Данъчните задължения на гражданите се определят със закон съобразно с техните доходи и имущества.

Член 65

(Изм. - ДВ, бр. 94 от 1990 г.)

Република България предоставя право на убежище на чужденците, преследвани заради защита интересите на трудещите се, за участие в националноосвободителна борба, за прогресивна политическа, научна и художествена дейност, за борба срещу расовата дискриминация или за защита на мира.

ГЛАВА IV НАРОДНО СЪБРАНИЕ

Член 66

(1) Народното събрание е върховен представителен орган, който изразява волята на народа и неговия суверенитет.

(2) Народното събрание е върховен орган на държавната власт.

Член 67

(Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.)

Народното събрание осъществява законодателната власт и върховен контрол.

Член 68

(Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.)

Народното събрание се състои от 250 народни представители, които се избират по ред, определен със закон.

Член 69

(1) Пълномощията на Народното събрание се прекратяват с изтичане на срока, за който е избрано.

(2) Народното събрание може да са саморазпусне и преди да изтече срокът на пълномощията му. В този случай то продължава да изпълнява функциите си до избирането на ново Народно събрание.

(3) Ако срокът на пълномощията на Народното събрание изтече по време на война или на други извънредни обстоятелства, то може да го продължи. То може да продължи срока на пълномощията си и ако бъде обявено положение на война или настъпят други извънредни обстоятелства по време на избори. В тези случаи избор на ново Народно събрание се произвежда в срок от 6 месеца след отпадане на причините, които са наложили продължаването на мандата му.

(4) Народното събрание може да продължи срока на пълномощията си до една година и по други важни причини.

Член 70

(1) Избори за Народно събрание се произвеждат най-късно два месеца след прекратяване на неговите пълномощия.

(2) Новоизбраното Народно събрание се свиква на сесия най-късно един месец след деня на изборите.

Член 71

(Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.)

(1) Народното събрание е постоянно действащ върховен орган на държавна власт.

(2) Народното събрание само определя времето, през което не заседава.

(3) Първото заседание на новоизбраното Народно събрание се свиква от Председателя (Президента) на Републиката.

(4) Когато Народното събрание не заседава, то се свиква от председателя по негов почин, по искане на една пета от народните представители или на Председателя (Президента) на Републиката.

Член 72

(1) (Предишен текст на чл. 72 - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Първата сесия на новоизбраното Народно събрание се открива от най-възрастния народен представител. Под негово председателство народните представители избират председател и заместник-председатели на Народното събрание.

(2) (Нова - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Председателят и заместник-председателите на Народното събрание образуват Бюро на Народното събрание. Функциите на Бюрото се определят от Народното събрание.

Член 73

(1) Председателят на Народното събрание:

а) ръководи заседанията на Народното събрание;

б) предлага проект за дневен ред на сесиите на Народното събрание;

в) удостоверява с подписа си текста на приетите от Народното събрание актове;

г) организира международните връзки на Народното събрание.

(2) Председателят на Народното събрание може да възложи извършването на тези дейности на заместник-председател.

Член 74

(1) Народното събрание само проверява законността на изборите на народните

представители. За тази цел на първата сесия то избира из своята среда Комисия по проверка на изборите, която най-късно на втората сесия след изборите дава заключение пред Народното събрание за тяхната законност. Това комисията извършва и при частични избори за народни представители.

(2) Когато Народното събрание установи, че изборът е извършен при нарушение на закона, то го касира.

(3) Народните представители полагат клетва пред Народното събрание.

Член 75

Народното събрание само установява своята вътрешна организация и реда на работата си с правилник.

Член 76

(1) Народното събрание избира из своя състав постоянни и временни комисии, които са негови органи. То ръководи и контролира тяхната дейност.

(2) За своята дейност комисиите отговарят и се отчитат пред Народното събрание.

(3) Постоянните комисии подпомагат дейността на Народното събрание, упражняват от негово име контрол върху министерствата и другите ведомства и местните държавни органи и съдействуват за изпълнение на приетите от Народното събрание закони и други актове.

(4) Временни комисии се избират по въпроси, които нямат постоянен характер, както и за проучвания и анкети.

(5) Всички държавни органи, длъжностни лица, обществени организации и граждани са задължени да предоставят на комисиите необходимите сведения и документи във връзка с тяхната работа.

Член 77

(Изм. - ДВ, бр. 94 от 1990 г.)

Народното събрание е единствен законодателен орган на Република България и върховен организатор на плановото ръководство на общественото развитие.

Член 78

Народното събрание:

1. Осъществява върховното ръководство на вътрешната и външната политика на държавата.
2. Приема и изменя Конституцията.
3. Определя кои въпроси и по какъв ред да се решат с референдум.
4. Приема, изменя и отменя законите.
5. Взема мерки за изпълнението на законите и на другите си актове.
6. Приема единните планове за общественоеикономическото развитие на страната и отчетите за изпълнението им.
7. Приема бюджета на държавата и отчета на правителството за изпълнението на бюджета за предшестващата година.
8. Установява данъците и определя техния размер.
Може да възложи на Министерския съвет да определя размера на данъците, които се дължат от държавните организации.
9. Дава амнистия.
10. Решава въпросите за обявяване на война и за сключване на мир.
11. (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Избира Председателя (Президента) на Републиката и заместник-председателя (заместник-президента).
12. (Изм. - ДВ, бр. 94 от 1990 г.) Решава въпросите за изменение на границите на републиката.
13. Ратифицира и денонсира международни договори.
14. Създава, закрива, слива и преименува министерства и други ведомства с ранг на

министерства.

Може да образува и държавно-обществени органи с ранг на министерства.

15. (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Определя задачите и организацията на Министерския съвет, народните съвети, съдилищата и прокуратурата.

Може да образува в системата на Министерския съвет негови органи за ръководство и координация в управлението на държавата и да определя решенията на кои от тях имат силата на правителствени актове.

16. (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г., бр. 94 от 1990 г.) Избира и освобождава от длъжност Председателя (Президента) на Републиката и заместник-председателя (заместник-президента) на Републиката, Министерския съвет, Върховния съд и главния прокурор на републиката.

17. Упражнява върховен контрол за спазване на Конституцията и законите.

18. Упражнява върховен контрол върху дейността на държавните органи.

19. При съгласие на обществените организации може да им предоставя извършването на определени държавни дейности.

Член 79

(1) Народното събрание приема закони, решения, декларации и обръщения.

(2) Законите и решенията на Народното събрание са задължителни за всички държавни органи, обществени организации и лица.

Член 80

(1) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Правото на законодателна инициатива принадлежи на Председателят (Президентът) на Републиката, Министерския съвет, постоянните комисии на Народното събрание, народните представители, Върховния съд и главния прокурор.

(2) (Отм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.).

Член 81

Народното събрание може да заседава, ако присъствуват повече от половината от всички народни представители. То взема решения с обикновено мнозинство от присъстващите народни представители, освен когато Конституцията изисква друго мнозинство.

Член 82

Заседанията на Народното събрание са публични, освен когато то реши, че важни държавни интереси налагат някои от тях да бъдат при закрити врати.

Член 83

(1) Законопроектите се приемат на две гласувания, които се извършват на различни заседания. След като бъде приет на първо гласуване, законопроектът се изпраща в съответните комисии за допълнително обсъждане, преди да бъде поставен на второ гласуване.

(2) По решение на Народното събрание двете гласувания на законопроекта могат да станат по изключение на едно заседание и без допълнително обсъждане в комисиите.

Член 84

(1) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Приетите от Народното събрание закони, решения, декларации и обръщения се обнародват от Председателя (Президента) на Републиката в Държавен вестник не по-късно от 15 дни след приемането им.

(2) Законът влиза в сила три дни след обнародването му, освен ако в самия закон е определен друг срок.

(3) Останалите актове на Народното събрание влизат в сила с приемането им от Народното събрание.

Член 85

(1) Народното събрание осигурява законите да не противоречат на Конституцията.

(2) Само то решава дали законът противоречи на Конституцията и дали са спазени изискваните от Конституцията условия за неговото издаване.

Член 86

(1) (Предишен текст на чл. 86 - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Народните представители в дейността си се ръководят от общонародните интереси, и от интересите на своите избиратели.

(2) (Нова - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Народните представители получават месечно трудово възнаграждение, което се определя от Народното събрание. Те не могат да изпълняват друга платена длъжност.

Член 87

(1) Народните представители имат право да отправят питання до Министерския съвет или до отделни негови членове, които са длъжни да отговарят.

(2) На питаннята, отправени на сесия, се отговаря на същата или по решение на Народното събрание на следващата сесия.

(3) На питаннята, направени между сесиите, се отговаря на следващата сесия.

(4) Ако Народното събрание прецени, по питането могат да станат разисквания и да се приеме решение.

Член 88

(Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.)

Народните представители не могат да бъдат задържани и срещу тях не може да бъде възбудено наказателно преследване освен за тежки престъпления, и то с разрешение на Народното събрание, а когато то не заседава - на Председателят (Президентът) на Републиката. Разрешение за задържане не се иска при заварено тежко престъпление, в който случай незабавно се известява Народното събрание, а ако то не заседава - Председателят (Президентът) на Републиката.

Член 89

Народните представители не отговарят наказателно и дисциплинарно за изказаните от тях мнения и за гласуванията си в Народното събрание.

ГЛАВА V (Отм., нова - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) ПРЕДСЕДАТЕЛ (ПРЕЗИДЕНТ) НА РЕПУБЛИКАТА

Член 90

(1) (Изм. - ДВ, бр. 94 от 1990 г.) Държавен глава на Република България е Председателят (Президентът) на Републиката.

(2) Председателят (Президентът) на Републиката олицетворява единството на народа, гарантира суверенитета и териториалната цялост на страната, осигурява нормалната дейност на държавните органи и представлява държавата в страната и в международните отношения.

Член 91

(1) Председателят (Президентът) на Републиката се избира от Народното събрание с мнозинство 2/3 от присъстващите за срок до края на мандата на Народното събрание, което ще приеме новата Конституция.

(2) За Председател (Президент) на Републиката може да бъде избран всеки български гражданин, който е навършил 40 години и отговаря на условията за избиране на

народен представител.

Член 92

Председателят (Президентът) на Републиката:

1. осигурява спазването на Конституцията, законите, правата и свободите на гражданите;
2. насрочва избори за Народно събрание и за народни съвети;
3. прави предложение на Народното събрание за председател на Министерския съвет;
4. по предложение на председателя на Министерския съвет назначава и освобождава отделни членове на Министерския съвет, когато Народното събрание не заседава. Това решение Председателят (Президентът) е длъжен да внесе за утвърждаване незабавно в Народното събрание;
5. по предложение на председателя на Министерския съвет назначава и освобождава ръководители на ведомства без ранг на министерства;
6. определя датата за провеждане на референдум, когато има решение на Народното събрание по кой въпрос да се проведе;
7. отправя обръщения към народа и към Народното събрание;
8. обнародва законите, приети от Народното събрание;
9. отменя противозаконни актове на Министерския съвет, министерствата и другите ведомства;
10. осъществява общо ръководство на отбраната и сигурността на страната и изпълнява функциите на главнокомандуващ на Въоръжените сили;
11. назначава и уволнява членовете на Съвета за национална сигурност;
12. назначава и освобождава от длъжност висшия команден състав на Въоръжените сили и удостоява с висши военни звания;
13. обявява обща и частична мобилизация и военно или друго извънредно положение по предложение на Министерския съвет, когато Народното събрание не заседава. В тези случаи Народното събрание се свиква незабавно, за да се произнесе по решението;
14. (изм. - ДВ, бр. 94 от 1990 г.) обявява положение на война при въоръжено нападение срещу Република България или при необходимост от неотложно изпълнение на международно задължение за взаимна отбрана, ако Народното събрание не заседава и не може да бъде свикано. В този случай Народното събрание се свиква незабавно, за да се произнесе по решението;
15. (изм. - ДВ, бр. 94 от 1990 г.) назначава и освобождава от длъжност дипломатическите представители на Република България и приема акредитивните и отзователните писма на чуждите дипломатически представители в страната;
16. ратифицира и денонсира международни договори в случаите, определени със закон, и сключва международни договори. Със закон се определя кои от сключените от Председателя (Президента) договори се ратифицират от Народното събрание;
17. удостоява с почетни звания и награждава с ордени и медали;
18. дава, възстановява, освобождава и лишава от българско гражданство;
19. упражнява правото на помилване;
20. опрощава несъбираеми дългове към държавата;
21. предоставя право на убежище.

Член 93

Председателят (Президентът) на Републиката в изпълнение на своите правомощия издава укази и решения, които нямат нормативен характер.

Член 94

(1) Заместник-председателят - (заместник-президентът) на Републиката се избира от Народното събрание по предложение на Председателя (Президента) с обикновено мнозинство от присъстващите. Мандатът на заместник-председателя (заместник-

президента) е еднакъв със срока, за който е избран Председателят (Президентът).

(2) Заместник-председателят (заместник-президентът) подпомага Председателя (Президента) на Републиката в дейността му. Председателят (Президентът) на Републиката може да възлага на заместник-председателя (заместник-президента) функциите си по чл. 92, точки 5, 17, 18, 19, 20 и 21.

(3) Заместник-председателят (заместник-президентът) на Републиката изпълнява функциите на Председателя (Президента) в случай на смърт, отсъствие от страната, прекратяване на пълномощията му или тежко заболяване.

Член 95

(1) Председателят (Президентът) на Републиката и заместник-председателят (заместник-президентът) могат да бъдат преизбрани само за още един мандат. Трето преизбиране не се допуска.

(2) Председателят (Президентът) на Републиката и заместник-председателят (заместник-президентът) не могат да изпълняват други ръководни държавни, политически, обществени и стопански функции, да бъдат народни представители и членове на ръководството на партия.

Член 96

(Попр. - ДВ, бр. 98 от 1990 г.)

Председателят (Президентът) на Републиката и заместник-председателят (заместник-президентът) полагат пред Народното събрание следната клетва:

"Заклевам се в името на Република България да спазвам точно Конституцията и законите на страната и във всичките си действия да се ръководя от интересите на народа. Заклех се."

Член 97

(1) Пълномощията на Председателя (Президента) на Републиката и на заместник-председателя (заместник-президента) могат да бъдат прекратени предсрочно с решение на Народното събрание по предложение най-малко на една трета от народните представители, когато са нарушили Конституцията или положената клетва. Решението се приема с тайно гласуване и с мнозинство повече от две трети от народните представители.

(2) Председателят (Президентът) на Републиката и заместник-председателят (заместник-президентът) не могат да бъдат задържани и срещу тях не може да бъде възбудено наказателно преследване освен с решение на Народното събрание по реда на предходната алинея.

(3) Когато пълномощията на Председателя (Президента) на Републиката или на заместник-председателя (заместник-президента) бъдат прекратени по ал. 1, както и по тяхно желание или при смърт, в едномесечен срок се избира нов Председател (Президент) или заместник-председател (заместник-президент). Когато Народното събрание не заседава, то се свиква от неговия председател.

ГЛАВА VI **МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ (ПРАВИТЕЛСТВО)**

Член 98

Министерският съвет (правителството) е висш изпълнителен и разпоредителен орган на

държавната власт.

Член 99

(1) Министерският съвет се състои от председател на Министерския съвет, заместник-председатели на Министерския съвет, министри и ръководители на ведомства с ранг на министерства.

(2) Членовете на Министерския съвет възглавяват съответно министерство или ведомство. По решение на Народното събрание отделни членове на Министерския съвет могат да не ръководят непосредствено министерство или ведомство.

Член 100

Народното събрание определя броя, вида, наименованията на министерствата и на другите ведомства с ранг на министерства.

Член 101

(1) Народното събрание избира председателя на Министерския съвет и по негово предложение заместник-председателите и останалите членове на Министерския съвет.

(2) (Отм., предишна ал. 3 - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Членовете на Министерския съвет полагат клетва пред Народното събрание.

Член 102

(1) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Министерският съвет осъществява своята дейност под ръководството и контрола на Народното събрание, а когато то не е в сесия, под ръководството и контрола на Председателят (Президентът) на Републиката.

(2) Министерският съвет отговаря за цялата си дейност пред Народното събрание и е длъжен ежегодно да се отчита пред него.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Когато Народното събрание не е в сесия, Министерският съвет отговаря и се отчита пред Председателя (Президента) на Републиката.

Член 103

Министерският съвет:

1. Организира провеждането на вътрешната и външната политика на държавата.
2. Упражнява правото на законодателна инициатива.
3. Изготвя проектите за единните планове за обществено-икономическо развитие на страната и ги внася в Народното събрание.
4. Изготвя проект за годишния държавен бюджет и го внася в Народното събрание.
5. Организира, ръководи и контролира изпълнението на единните планове за обществено-икономическо развитие на страната и на държавния бюджет.
6. Осигурява условия за осъществяване правата и свободите на гражданите.
7. Осигурява обществения ред и сигурността на страната.
8. Осъществява общото ръководство на Въоръжените сили.
9. Сключва международни договори.
10. Утвърждава и денонсира международни договори, които не подлежат на ратификация.
11. Ръководи, координира и контролира непосредствено дейността на министерствата и другите ведомства.
12. Осъществява ръководство и контрол върху дейността на изпълнителните комитети на народните съвети.
13. (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Организира изпълнението на актовете на Народното събрание, Председателят (Президентът) на Републиката, както и на издадените от него актове.
14. Отменя противозаконните или неправилните актове и действия на министрите и ръководителите на други ведомства.
15. Отменя противозаконните или неправилните актове и действия на изпълнителните

комитети на народните съвети.

16. (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Спира изпълнението на противозаконните или неправилните актове и действия на народните съвети и отнася до Народното събрание въпроса за тяхното отменяване.

Член 104

(1) Министерският съвет приема постановления, разпореждания и решения.

(2) Нормативните актове на Министерския съвет се обнародват в Държавен вестник и влизат в сила три дни след деня на обнародването им, освен когато в тях е определен друг срок. Останалите актове на Министерския съвет влизат в сила от деня на приемането им, освен когато в тях е определен друг срок.

Член 105

Министерският съвет може да взема под непосредствено ръководство клонове на управлението, като за целта образува комисии, съвети, главни дирекции и управления, които нямат ранг на министерства.

Член 106

(Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.)

Членовете на Министерския съвет ръководят съответните министерства или други ведомства въз основа на актовете, на Народното събрание, Председателят (Президентът) на Републиката и Министерския съвет.

Член 107

(1) Министрите и ръководителите на ведомства с ранг на министерства имат право, в границите на своята компетентност, да дават нареждания и да отменят противозаконните или неправилните актове и действия на съответните специализирани органи на народните съвети.

(2) При същите условия те имат право да спират актовете и действията на изпълнителните комитети на народните съвети. Ако изпълнителният комитет не отмени спрения акт, спорът се решава от Министерския съвет.

Член 108

(1) Министрите и ръководителите на други ведомства издават правилници, наредби, инструкции и заповеди.

(2) Правилниците, наредбите и инструкциите влизат в сила три дни след деня на обнародването им в Държавен вестник, освен когато в тях е определен друг срок, а заповедите - от деня на издаването им, освен когато в тях е определен друг срок.

ГЛАВА VII НАРОДНИ СЪВЕТИ

Член 109

(1) (Изм. - ДВ, бр. 94 от 1990 г.) Територията на Република България се дели на общини и окръзи. София се дели на административно-териториални райони.

(2) Други административно-териториални единици могат да бъдат създавани със закон.

Член 110

Органи на държавната власт и народното самоуправление в общините, районите и окръзите са общинските, районните и окръжните народни съвети.

Член 111

(1) Народните съвети се състоят от съветници, които в дейността си се ръководят от общонародните интереси, интересите на населението от окръзите и общините, както и от интересите на населението в избирателните им райони.

(2) Нормите на представителство за избиране на съветниците се определят със закон.

Член 112

Народните съвети осъществяват държавната политика на своята територия. Те развиват дейност за изпълнение на общодържавните задачи и решават въпросите от местно значение.

Член 113

Народните съвети съединяват работата по вземане на решения и тяхното изпълнение.

Член 114

(1) Народните съвети в пределите на своята компетентност ръководят развитието на икономиката, на здравно-социалната, комунално-битовата и културно-просветната дейност на своята територия.

(2) Те осъществяват дейността си чрез правилното съчетаване на общодържавните и местните интереси, на отрасловото и териториалното планиране за комплексното развитие на съответната административно-териториална единица.

(3) Народните съвети изработват и приемат свой план за обществено-икономическо развитие и бюджет в съответствие с единния държавен план за обществено-икономическо развитие и с държавния бюджет и организират и контролират тяхното изпълнение.

(4) В пределите на своята компетентност те ръководят, координират и контролират дейността на стопанските организации, както и на учрежденията, намиращи се на тяхна територия.

(5) В пределите на своята компетентност народните съвети се грижат за спазване на обществения ред и на законността и защита правата на гражданите, за опазване на социалистическата собственост и укрепване отбранителната способност на страната.

Член 115

Народните съвети приемат решения, наредби, правилници и инструкции.

Член 116

Окръжните народни съвети се свикват на сесии не по-малко от четири пъти годишно, а общинските и районните в градовете - не по-малко от шест пъти.

Член 117

При решаване на по-важни въпроси от своята компетентност, засягащи интересите на населението от съответната административно-териториална единица и отделното населено място, народните съвети могат да вземат решение за допитване до народа, включително и за референдум.

Член 118

(1) Народните съвети избират и освобождават изпълнителни комитети, създават постоянни и временни комисии и специализирани органи.

(2) Изпълнителният комитет е изпълнително-разпоредителен орган на народния съвет и се избира из състава на съветниците.

(3) Съставът на комисиите се избира и освобождава от народния съвет.

Член 119

Изпълнително-разпоредителни органи в окръзите и общините извън системата на народните съвети могат да се създават само със закон.

Член 120

В своята дейност народните съвети се опират на инициативата и широкото участие на населението, работят в тясно взаимодействие с политическите, професионалните и други обществени организации.

Член 121

Най-малко един път в годината по начин и ред, определен в закона, народните съвети дават отчет за дейността си пред избирателите.

Член 122

Народните съвети ръководят и контролират дейността на своите органи и отменят техните противозаконни или неправилни актове и действия.

Член 123

По-горестоящите народни съвети ръководят и контролират дейността на по-долустоящите народни съвети.

Член 124

- (1) По-горестоящите народни съвети могат да отменят противозаконните или неправилните актове и действия на по-долустоящите народни съвети.
- (2) Изпълнителните комитети на по-горестоящите народни съвети могат да спират изпълнението на противозаконните или неправилните актове и действия на по-долустоящите народни съвети, както и да отменят противозаконните или неправилните актове и действия на изпълнителните комитети на същите народни съвети.
- (3) Органът, който е спрял противозаконен или неправилен акт или действие на народния съвет, го отнася за отменяване в съответния по-горестоящ орган на държавната власт.
- (4) Спорове, възникнали между министри и ръководители на други ведомства и изпълнителни комитети на окръжни народни съвети, се решават от Министерския съвет.

ГЛАВА VIII СЪД И ПРОКУРАТУРА

Член 125

- (1) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г., бр. 94 от 1990 г.) Съдилищата осъществяват правосъдието в Република България. Те защитават установения от Конституцията обществен и държавен строй, собствеността, живота, свободата, честта, правата и законните интереси на гражданите, както и правата и законните интереси на стопанските и обществените организации и сдружения.
- (2) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Съдилищата укрепват законността и съдействуват за предотвратяване на престъпленията и другите правонарушения, възпитават гражданите в дух на преданост към Родината и делото на социализма, на съзнателно изпълнение на законите и на трудова дисциплина.
- (3) В пределите на закона съдилищата осъществяват съдебен надзор върху актовете на административните органи и особените юрисдикции.

Член 126

- (1) (Изм. - ДВ, бр. 94 от 1990 г.) В Република България има Върховен съд, окръжни съдилища, районни съдилища и военни съдилища.
- (2) За определени видове дела могат да се създават със закон и други правораздавателни органи.
- (3) Извънредни съдилища не се допускат.

Член 127

(1) В правосъдието участвуват съдебни заседатели, освен когато в закона е предвидено друго.

(2) При разглеждане на делата съдебните заседатели имат еднакви права със съдиите.

Член 128

Съдиите и съдебните заседатели са изборни. Те могат да бъдат отзовани и преди срока, за който са избрани.

Член 129

(1) При осъществяване на своите функции съдиите и съдебните заседатели са независими и се подчиняват само на закона.

(2) Решенията и присъдите се издават в името на народа.

Член 130

Съдилищата прилагат законите точно и еднакво спрямо всички граждани и юридически лица.

Член 131

Устройството на съдилищата, подведомствеността и подсъдността, редът за определяне районите на съдилищата, производството за разглеждане на делата, условията, редът и срокът за избиране, отчитане и отзоваване на съдиите и съдебните заседатели се уреждат със закон.

Член 132

(1) Върховният съд е най-висш съдебен орган и се избира за срок от пет години. Той осъществява върховен съдебен надзор върху дейността на всички съдилища и осигурява точното и еднакво приложение на законите от тях.

(2) Върховният съд осъществява съдебен надзор и върху дейността на особените юрисдикции, ако в закона не е предвидено друго.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Върховният съд отговаря и отчита своята дейност пред Народното събрание.

Член 133

(1) Надзор за точното и еднакво изпълнение на законите от министерствата и другите ведомства, местните държавни органи, стопанските и обществените организации, длъжностните лица и гражданите се осъществява от главния прокурор.

(2) Прокуратурата защитава правата и законните интереси на гражданите. Тя организира и води борба против престъпленията и другите правонарушения, като взема мерки за тяхното предотвратяване и привлича извършителите на престъпления към отговорност.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 94 от 1990 г.) Прокуратурата е длъжна да бди особено за предаване на съд и наказване извършителите на престъпления, които увреждат независимостта и суверенитета на Република България, както и нейните политически и стопански интереси.

(4) Прокуратурата взема мерки за отменяване на противозаконните актове и за възстановяване на нарушените права.

Член 134

(1) Главният прокурор се избира за срок от пет години. Той може да бъде отзован и преди изтичането на този срок.

(2) Останалите прокурори се назначават и уволняват от главния прокурор и са подчинени на него.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Главният прокурор е отговорен пред Народното събрание и отчита дейността на прокуратурата пред него.

Член 135

(1) При изпълнение на длъжността си прокурорите са независими и действуват само въз основа на закона.

(2) Организацията на прокуратурата и редът за осъществяване на нейната дейност се уреждат със закон.

Член 136

(1) Престъпленията и наказанията за тях се установяват само със закон.

(2) Закон, който установява наказуемостта на деянието или повишава наказателната отговорност, няма обратна сила.

(3) Наказанията са лични и съответни на престъпленията.

(4) Наказания за престъпления могат да се налагат само от установените съдилища.

Член 137

(1) В производството по делата се осигурява разкриването на обективната истина.

(2) Разглеждането на делата във всички съдилища е публично, освен когато законът предвижда друго.

Член 138

(1) При осъществяване на правосъдието гражданите имат право на защита.

(2) Обвиняемият има право на защита.

ГЛАВА IX ГЕРБЪ, ПЕЧАТ, ЗНАМЕ, СТОЛИЦА

Член 139

(Изм. - ДВ, бр. 94 от 1990 г.)

Гербът на Република България е кръгъл, в средата на небесносин фон е изобразен изправен лъв на зъбчато колело. Фонът е обграден от двете страни с житни класове, обвити по средата с национална трицветна лента; над лъва е изобразена червена петолъчна звезда, а отдолу, където се преплитат класовете, на червена лента са написани със златен цвят годините на основаването на българската държава и на победата на социалистическата революция в България.

Член 140

(Попр. - ДВ, бр. 98 от 1990 г.)

На държавния печат е изобразен държавният герб. Около него има надпис "Република България", а в долната част - "държавен печат."

Член 141

(Изм. - ДВ, бр. 94 от 1990 г., бр. 98 от 1990 г.)

Знамето на Република България се състои от три цвята, поставени водоравно в следния ред отгоре надолу: бял, зелен и червен.

Член 141а

(Нов - ДВ, бр. 29 от 1990 г.)

(1) (Изм. - ДВ, бр. 94 от 1990 г.) Държавният герб и държавното знаме символизират единството на българския народ и независимостта и суверенитета на Република България. Те са свещени за българския народ.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 94 от 1990 г.) Гражданите на Република България са длъжни да почитат държавния герб и държавното знаме и да не извършват действия, които ги оскверняват или изразяват непристойно отношение към тях.

(3) Поставянето на държавния герб и издигането на държавното знаме, както и тяхната защита се уреждат със закон.

Член 142
(Изм. - ДВ, бр. 94 от 1990 г.)
Столица на Република България е град София.

ГЛАВА X

СЪЗДАВАНЕ И ИЗМЕНЕНИЕ НА КОНСТИТУЦИЯТА

Член 143
(1) (Изм. - ДВ, бр. 29 от 1990 г.) Приемането на нова Конституция и изменението на действащата Конституция става по предложение на Председателя (Президента) на Републиката, правителството или най-малко на една четвърт от народните представители.
(2) (Изм. - ДВ, бр. 87 от 1990 г.) Проектът за нова Конституция се разглежда по реда и в сроковете, установени от Великото Народно събрание. Проектът за изменение на действащата Конституция се поставя на дневен ред не по-рано от две седмици и не по-късно от три месеца след неговото постъпване в Народното събрание.
(3) Те са приети, ако за тях са гласували две трети от всички народни представители.
(4) Новата Конституция и законът за изменяване на действащата Конституция влизат в сила от деня на обнародването им в Държавен вестник.

ПРЕХОДНА РАЗПОРЕДБА (Изм. - ДВ, бр. 94 от 1990 г.)

Президиумът на Пето Народно събрание осъществява правомощията на Държавния съвет до избирането на Държавен съвет от следващото Народно събрание.
Настоящата Конституция на Република България е приета чрез всенародно гласуване - референдум - на 16 май 1971 г. и е провъзгласена от Пето Народно събрание на шестнадесетата му сесия в тържествено заседание, състояло се на 18 май 1971 г.

ПРЕХОДНИ РАЗПОРЕДБИ към Закона за изменение и допълнение на Конституцията на Народна република България (ДВ, бр. 29 от 1990 г.)

§ 49. Функциите на Държавния съвет, доколкото не са предоставени с този закон на Председателя (Президента) на Републиката, се осъществяват от Народното събрание.

§ 50. (1) Новата Конституция се изработва и приема от Велико Народно събрание.
(2) Великото Народно събрание се състои от 400 народни представители, избрани по ред, определен със закон.
(3) До приемането на новата Конституция Великото Народно събрание изпълнява и функциите на обикновено Народно събрание.
(4) След приемане на новата Конституция Великото Народно събрание решава дали да продължи пълномощията си като обикновено Народно събрание до изтичане на четиригодишния му мандат или да се саморазпусне.

§ 51. (1) Законът влиза в сила от деня на неговото приемане.
(2) Разпоредбите на § 6, точка 1, 35, 36, 40 и 42 не се прилагат до избирането на Великото Народно събрание.

§ 52. Изпълнението на закона се възлага на председателя на Народното събрание.